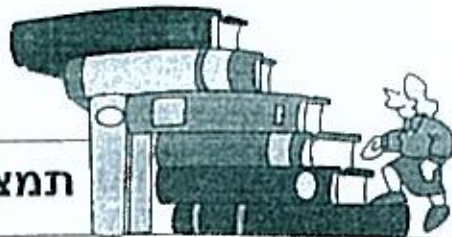

תמצית הסיפור

"האדונית והרוכל" של ש"י עגנון הוא סיפור קצר אלגורי. מסופר על רוכל יהודי המחזר בין הבתים ומוכר את סחורתו. יום אחד הוא מגיע לביתה של אדונית נוצריה, בית הנמצא ביער, ומנסה למכור לה את סחורתו. האדונית מסרבת לקנות, אבל לבסוף מתרצה וקונה סכין של ציידים.

הרוכל עוזב את ביתה וממשיך בדרכו, אך הלילה יורד והוא מאבד את הדרך. הוא הולך לכיוון נקודת אור רחוקה וכשהוא מגיע הוא מגלה שחזר לאותו בית. האדונית נותנת לו ללון ברפת הישנה בחצר.

למחרת בבוקר הוא עושה תיקונים בביתה, כדי להישאר אצלה ולא לצאת החוצה לגשם ולסערה. היא מכינה לו אוכל והוא נשאר ללון שם, הפעם במחסן בתוך ביתה. כך גם למחרת. הוא רואה שהיא גרה לבדה ומתחיל לחזר אחריה. הם מתקרבים זה לזה וגרים יחד כבני זוג.

הרוכל חי חיים טובים מבחינה חומרית בביתה של האדונית – היא מטפלת בו, מבשלת לו ומשרתת אותו. הוא מרגיש כי פשט את בגדי רוכל ולבש בגדי חירות. נדמה לו שמעמדו דומה כעת לזה שלה. ככל שהוא מתקרב אליה, הוא מתרחק מהדת ואפילו אוכל בשר בחלב. אבל שאלה אחת מטרידה אותו ולא נותנת לו מנוח – אף פעם אינו רואה אותה אוכלת. הוא שואל אותה מספר פעמים על כך, אבל היא מתחמקת מתשובה וקוראת לו עורבני, נשרי, פגר מתוק שלי. היא נושכת את שפתיו ואומרת בחיוך שמעולם לא ידעה שדמו של יהודי מתוק כל כך. הרוכל חושב שכך דרכן של גברות במעמדה לומר דברי אהבה לבעליהן ומחליט לא לשאול יותר מדי שאלות.

ככל שעובר הזמן, החיים במחיצתה קשים לו יותר, שכן היא מציקה לו ומשלימה אותו ונאמר שאינו יודע מדוע רבו ועל שום מה השלימו.

מכיוון שכך, שואל אותה הרוכל שוב על בעלה הקודם, שעליו סיפרה לו בראשית היכרותם. האדונית שואלת לאיזה מהם התכוון ומונה את בעליה הקודמים בעשר אצבעותיה. היא לועגת לו על פחדו, ולשאלתו היכן הם, עונה שאכלה אותם. הרוכל איננו יודע כיצד להגיב, אבל ברור לו שהיא מהווה סכנה בשבילו. הוא מחליט לעזוב את ביתה, אבל לא עושה זאת.

לאחר ימים מספר הוא חולם שהכלבה שלה נשכה אותו ולקקה את דמו. הוא חולם שהאדונית תוקעת סכין בלבו ומתעורר בפחד ובזעקות.

למחרת בבוקר הוא מעביר את כלי מיטתו למחסן, לטענתו כדי לא להפריע לה. בלילה הוא מרגיש צורך להתפלל לה ומכיוון שעל קיר חדרו תלוי צלב, הוא יוצא להתפלל בשלג. הוא מאבד את דרכו וצועק "אלוהים שבשמים, כמה נתרחקתי!". כשהוא חוזר הוא מוצא את כלי מיטתו מחוררים ואותה מוטלת על הרצפה, פצועה וסכין בידה. היא ניסתה להרוג אותו כדי לאכול את בשרו ולשתות את דמו. כשהוא מתקרב אליה, היא מנסה לנשוך אותו, אבל צועקת בגועל שדמו קר כקרח (בגלל שיצא להתפלל בשלג).

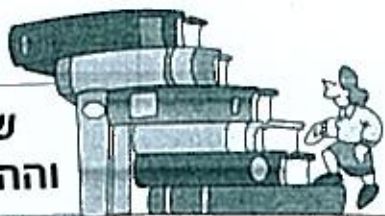
הרוכל מנסה לטפל בה ולהאכיל אותה, אבל היא לא יכולה לאכול אוכל של בני אדם והיא מתה.

לאחר מותה הוא קורא לכוומר, מכין לה ארון מתים וטומן את הארון בגג ביתה כי האדמה קפואה ואינו יכול לחפור בה.

בסוף הסיפור, העופות הטורפים מנקרים את הארון ואוכלים את גופתה. הרוכל עוזב את ביתה וחוזר למכור את סחורתו מבית לבית.

שלבים בתהליך ההתקרבות וההתרחקות בין האדונית והרוכל

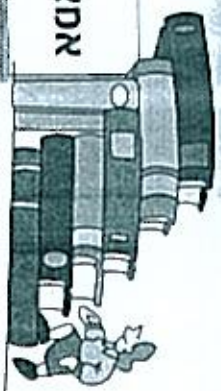
שלבים בתהליך ההתרחקות בין האדונית והרוכל (כולל רמזים)

1. "החלה להתל בו... החלה מציקה לו...
ביקש נפשו למות..."
2. החל לברר על בעליה.
3. מקבל רמז שהיא ניוונה מבשר בעליה.
4. שואל אותה על כך שלא אוכלת.
5. השאלה שנשאל על-ידי האדונית האם
מאמין הוא באלוהים? (רמז לראשית
השיבה לדת).
6. "עינייה כלהב של סכין חדשה".
7. "שמור את הפיקה שבגרגרתך".
8. נכנס בו מין שיתוק
9. החלום ופשרו.
10. המעבר מחדר המיטות אל החדר של
הכלים הישנים (תהליך הפוך).
11. המפנה - קריאת שמע, היציאה החוצה.
12. נתקל בפסלים, הצעקה "כמה
נתרחקתי".
13. החזרה לחדר ומציאת "הלני" הפצועה
והסכין.

שלבים בתהליך ההתקרבות בין האדונית והרוכל

1. בקשת מחסה עד שיפסקו הנשמים
- קבל רשות ללון ברפת.
2. בבוקר, תיקן את הגג ואכל סעודת
שחרית.
3. אכל סעודת לילה ונשאר ללון בחדר
בו מוטלים כלים משומשים.
4. החלו מדברים והתקרבו.
5. החלו מדברים דברי אהבה ועבר
לחדר המיטות שלה.
6. הכינה לו מאכלים לא כשרים.
7. התאים עצמו לסביבה גויה.
8. התקרב לאדונית והתרחק מהדת.

אמצעים אמנותיים

מקורות תנ"כיים

יוסף המקראי לא התפתה לאשת פוטיפר, בניגוד לרוכל שהתפתה ולכן כמעט נכחד.

יוסף המקראי
(הרוכל נקרא יוסף)

בסיפור המקראי - האחים של יוסף שיקרו. סיפור זה נכון חלקית. היא אכלה את בעליה, ולכן הוא עומד בפני סכנה דומה.

בראשית ל"ג, ל"ב -
סיפור יוסף - על הכתנות:
"חיה רעה אכלתה".

כך גם בסיפור.

"כל המרבה לשאול
מעמיק לו שאול" (בסיפור)
משל י"ז - האישיה הזרה
"דרכי שאול ביתה" והיא
טומנת פה ליהודי.

גם כאן התפתה, אבל לא מלכתחילה. הוא לא היה חזק כשמשון (הוא דמות פסיבית, סבילה).

סיפור שמשון ודלילה
(הפיתוי).

מוטיבים וסמלים

משמעות

השערה מסמלת את החומרים - דם שמועד אותו אליה. זהו האמצעי שלה לשלוט בו.

שעורה

משמעות

החיה מופיעה בהקשר של האדנות - מוסכנת לו, שונה ממנו.

חיה

משמעות

הרוכל מוסר בידי האדנות את הכלי לפגיע בו.

סכין

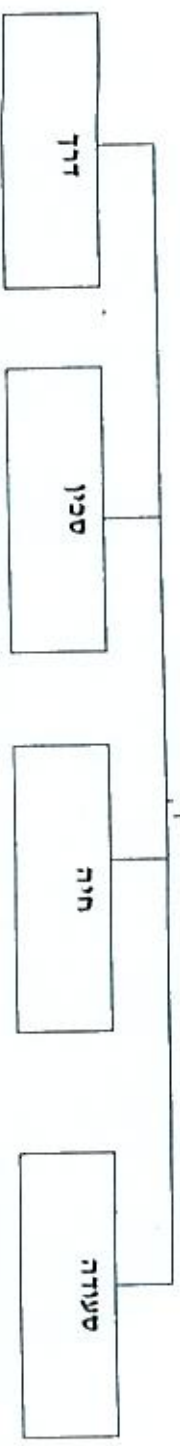
משמעות

ידד בית. הוא מסתובב בדרכים, אין לו בית משלו.

הזרד

מוטיבים / סמלים

דרד

משמעות

דרד מונגדת לבית.
הוא מסתובב בדרכים.
אין לו בית משלו.

ספין

משמעות

הרוכל מוסר בידו האדונית את
הכלי לפעונו.

חיה

משמעות

החיה מופיעה בהקשר של
האדונית - מסוכנת לרוכל,
שונה ממנו.

סעודה

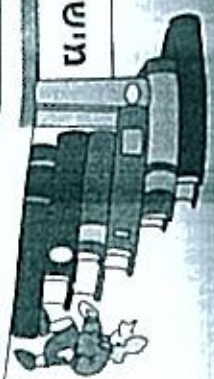
משמעות

הסעודה מסמלת את החומריות
- דבר שמועד אותו אליה. זה
האמצעי שלה לשלוט בו.
- ההבדלים ביניהם (היא לא
אוכלת אוכל רגיל).

דוגמאות

<ul style="list-style-type: none"> - בתחילת הסיפור ובסופו. הרוכל עובר מבית לבית. בתחילת הסיפור, לאחר שפרש מביתה איבד את דרכו. - לקראת הסוף - יצא להתפלל וצעק "אלוהים שבשמים, כמה נחרחקת" (איבד את דרכו מהבית, מהדת). 	<ul style="list-style-type: none"> - מכר לה את הסכין בפתחה (הוא מופתע שלא רצתה תמריקים). - ענייה נצטו כמו סכין. - מלקה את ראשי העופות (לא השתמשה בסכין שקנתה). - הסכין שימשה "כלי לרצח". 	<ul style="list-style-type: none"> - בתחילת הסיפור רצתה לשסות בו את הכלבה. - הכלבה בחלים (בסוף הסיפור) נשבת אותו ומתחלפת בדמות האדונית. - העופות הטורפים אוכלים את נבלתה. 	<ul style="list-style-type: none"> - בפתיחה מכינה לו סעודה לאות תודה. - מולקת את ראש העוף כדי לבשל לו אוכל. - אינה טועמת מהשביליה. - גם לאחר שהבין את הסכנה היא מנסה להאכיל אותה לפני מותה, ולא מצליח. - העופות אוכלים את נבלתה.
--	---	--	---

מישור גלוי וסמוי

מישור סמוי

דמויות:
הגם היהודי
אומות העולם

אלגוריה (משל)

מישור גלוי

דמויות:
רוכל יהודי
אדונית נוצריה

1. היהודים מעמדם נחות לעומת הנוצרים הגויים.
2. גרים בארצות אחרות, לא בונים בית בארץ ישראל.
3. חושבים שהם דומים לגויים אצלם הם גרים.
4. חושבים שהם מבינים אותם, אך לא כך הוא.
5. מתרחקים מהדת – מתבוללים.
6. מתעלמים מסכנות העלולות להיות קיומיות (פגיעה פיזית ורוחנית).
7. חוזרים לדת רק בעת צרה.
8. גם לאחר אירועים קשים, ממשיכים לגור בארצות זרות ולא בונים בית בארץ.
9. נותנים בידי הגויים את הכלים לפגוע בהם.

1. בקורת על היהודים.
2. קריאה לננות בית בארץ ישראל.

1. רוכל עני לעומת אדונית.
2. אין לו בית, משתכן בביתה.
3. מנסה להידמות לה וחושב שהצליח (יפגש בגדי רכלות ולבש בגדי חירות).
4. לא מבין אותה, אך חושב שכן.
5. מתרחק מהדת (אוכל אוכל לא כשר, גר בחדר עם צלם).
6. פסיבן, מתעלם מהסכנה.
7. חוזר לדת רק בעת צרה.
8. בסוף השיפור חוזר להיות רוכל שמסתובב מבית לבית, מתעלם מכך שעדיין קיימות סכנה.
9. נותן בידה את הכלים לפגוע בו.

המספר

אירוניה דרמטית - מתעתעת בקורא

דוגמאות:

המספר יודע את האמת על האדונית, אך לא משתף את הקורא, למרות שנדמה לנו שאנו שותפים לו:
 - "אדם תמים היה מפרש את החיד שחייבה לו לטובתו".
 - מספרת לו על בעלה הקודם בתחילת הסיפור (המספר לא מספר לנו על בעלה הנוכחיים).

אירוני

דוגמאות:

האדונית קוראת לרוכל: "פטר מתנק שלי". הרוכל חושב שכך דרכו של שרות לומר דברי אהבה לבעלית. המספר אומר ש"כן היו מוציאים ימיהם באהבה וחילה, ושום דבר שבעולם לא ערוב את עסקיהם".

מתערב ומביע דעה

דוגמאות:

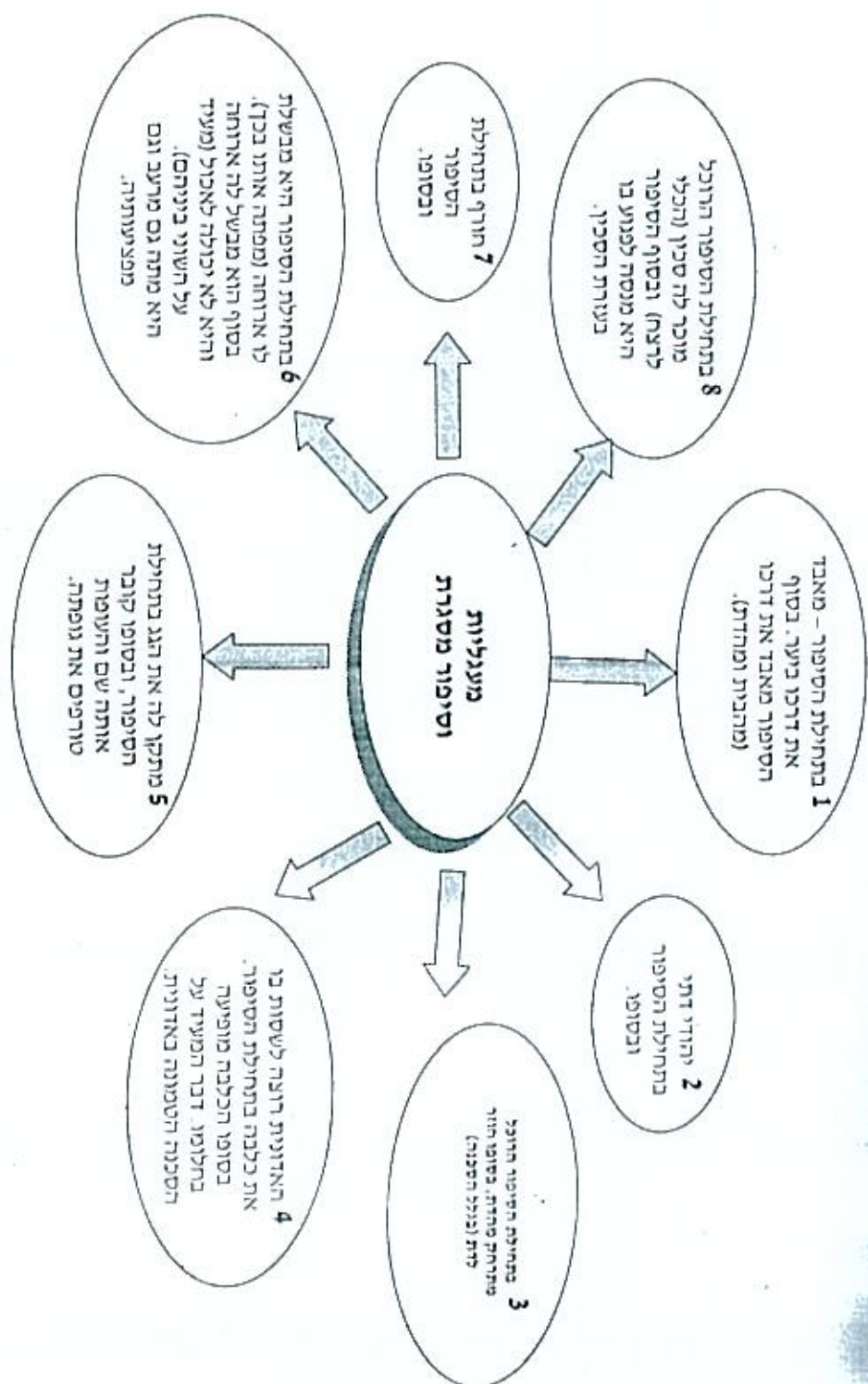
"מי שעסקו עם נשים יודע שכל אהבה התלויה בדבר - סופה בטלה. ואפילו אדם אוהב אישה, כשמשון את דלילה, לבסוף היא מהתלת בו..."

יודע כל וקורב לנקודת התצפית של הרוכל

דוגמאות:

יודע את מחשבות הרוכל
 - הרוכל רואה עצמו כאחד שיכול לומר דברי אהבה לאדונית.
 - הרוכל שואל את עצמו במהלך הסיפור מדוע היא אינה אוכלת, ומחליט לחקור בעניין.
 - הרוכל מחליט ללכת למחרת בסקר (אחרי שגילתה לו את האמת על בעלית הקודמים).

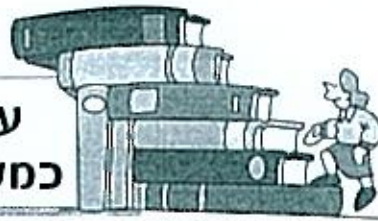

המשמעות של המעגליות - ניקודת של המספר: לפרוט האירוע, הכולל לא למד כלום ולא שונה את דרכו.
- מסר של המספר: לא לעזוב את הדת, להקיים בית

עיצוב דמותו של יוסף כמשל לעם היהודי בגלות

הרוכל הוא משל לעם היהודי בגולה. הוא מיצג את תמימותם וקלות דעתם של היהודים בגולה הנעדיפים את חיי הנוחות והחומר על הזהות היהודית. הרוכל הוא דמות "שטוחה".

שם הדמות "יוסף" כמו גם חלומותיו, קושרת בינו לבין יוסף המקראי קשר של אירוניה (לעג סמוי). יוסף המקראי גולה למצרים בעל כורחו, אולם אינו מתפתה לאישה הזרה, אשת השר המצרי פוטיפר, בשל אמונתו החזקה בשם. יוסף הרוכל מתפתה להלני מתפתה להלני דעתו הסוחפת אותו אחרי הנוחות, האוכל והמין. כאמור, יוסף מייצג את העם היהודי בגולה במאה העשרים. האם הסיפור רומז שחלה הידרדרות מוסרית בעם היהודי מאז ימיו של יוסף המקראי?

מוטיב "ח.ז.ר." מוטיב המאפיין קלות דעתו ותמימותו של יוסף, כנציג היהודים בגולה. באקספוזיציה הרוכל "מחזר" את הפתחים, פועל המאפיין את היהודי חסר השורשים, הנע ממקום למקום. בהמשך, הוא "מחזר" אחרי האדונית למרות היותה נוצרייה, דבר המראה את קלות דעתו. בהיותם בני זוג הוא נוהג כ"חזיר". הוא נכנע לתאוות הגוף. הנוחות החומרית משכיחה ממנו את הזהות היהודית. בשעה שהוא מבין שהאדונית מסכנת את חייו הוא "חוזר" בתשובה. חוזר לזהות היהודית, כדרך היהודים קלי דעת שבשעת צרה חוזרים לבקש עזרה מהשם. בסיום, הרוכל חוזר "לחזר" את הפתחים. הוא אינו לומד את הלקח, ואינו עוזב את החיים לצד הנוצרים. נדמה שהוא דמות "שטוחה" - לא חל באופיו שינוי מהותי.

נקודת התצפית, שממנה נמסר הסיפור, היא נקודת התצפית של הרוכל, התמים, הפאסיבי, הנהנתן וקל הדעת. נקודת התצפית של הרוכל היא מוגבלת, ממש כנקודת הראות של היהודים בגולה: תמימות וקלות דעתו. מונעות ממנו להבין את הרמזים הסמויים של האדונית, בנוגע להיותה רוצחת, המבקשת להרוג אותו בסכין שקנתה ממנו. הסיפור, כמשל, מבקש להציג בפנינו תמונה רחבה יותר מזו שרואה היהודי: הנוצרייה אינה מעוניינת בטובת היהודי אלא בחיסולו! המסר הסמוי הוא שעל היהודים לעזוב את חיי הנוחות השיקריים בגלות ולעלות לא"י.

מערכת יחסיו עם האדונית הנוצרייה כמייצגת את יחסי הנוצרים והיהודים: יחסים אילו חושפים את קלות דעתו וחולשתו הרוחנית של הרוכל אל מול כוחה וערמומיותה של האדונית. הרוכל מתקרב לאדונית, בשל כוח משיכתה החומרי (בית, אוכל) והנשי. התקרבות חומרית זו מרחיקה אותו מהזהות היהודית. אולם, משעה שהנוצרייה מאיימת על חייו, מתרחק היהודי מהאדונית ופונה לעזרה והצלה לשם. עתה הופכת היא לחלשה והוא זה הדואג לה. כאשר האדונית מתה והסכנה חלפה, חוזר הרוכל לחיי הנדודים בקרב הנוצרים.

